Öğrenme çıktısı: İslam medeniyetinin insanlığın ortak mirasına katkılarını belirleyebilme

İslam Tarihine Kısa Bakış

VII-XIII. yüzyıllar İslam dünyasında bilimin en parlak çağıdır. Aynı dönemde Avrupa'da bilim çok daha yavaş ilerliyordu. Bu birikim bütün insanlığın ortak mirası oldu.

Hz. Muhammed 610-632	Dört Halife 632-661	Emevîler 661-750	Abbâsîler 750-1258
571 Mekke'de doğdu. 610 ilk vahiy. 622 Hicret. Bedir, Uhud, Hendek. 630 Mekke'nin fethi.	Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali. Irak, İran, Suriye, Kudüs, Mısır fethedildi.	Merkez Şam. Muaviye kurdu. Halifelik saltanata döndü. Endülüs alındı. Mevali ayrımı.	Merkez Bağdat. Mevali ayrımı kalktı, Türkler hızla Müslüman oldu. Moğollar kitapları yaktı, devleti yıktı.

Hicret: 622'de Müslümanların Mekke'den Medine'ye göçü. Medine'de İslam Devleti kuruldu.
Veda Hutbesi: 632'de irat edildi. Irk, renk, dil ve sınıf farkı olmaksızın insanların eşit olduğu vurgulandı.
Mevali: Emevîlerde Arap olmayan Müslümanlara verilen addır. Bu ayrım yüzünden Müslüman olanların sayısı az arttı, devlet de zayıfladı.
Endülüs Emevî Devleti: Abbâsîlerden kaçan Emevîlerin İspanya'da kurduğu devlet. Avrupa'yı bilim ve sanatta etkiledi.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Veda Hutbesi'nde eşitlik vurgusu, **insan haklarına** önemli bir katkıdır. Bağdat'ta kitapların yok edilmesi ise insanlığın ortak mirasına büyük bir kayıptır.

Eğitim

Medine'de ilk mescidin avlusu (temsilî)

Suffe: Mescid-i Nebevî'nin yanındaki bölüm. Kimsesiz Müslümanlar burada barınır, Kur'an, yazı ve hikmet öğrenirdi. İlk eğitim kurumlarındandır.

Küttâb: Çocuklara okuma yazma ve dinî bilgi öğretilen eğitim kurumu.

Bedir esirleri: Okuma yazma bilen esirler, on Müslümana öğretirse serbest bırakılıyordu. Bu, ilme verilen değeri gösterir.

İlme verilen değer: "İlim talep etmek her Müslümana farzdır." (Hadis) "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" (Kur'an) "İlim müminin yitik malıdır, onu nerede bulursa alır." (Hadis) "Bana bir harf öğretenin kölesi olurum." (Hz. Ali'ye atfedilir)

Emevîlerde eğitim ve bilim: Bu dönemde küttâb denen okullar çoğaldı. İlim yalnız okulda değil; camide, mescitte, âlimin evinde ve sarayda da öğretildi (Şam'daki **Emeviyye Camii**). Tıp, kimya, astronomi, matematik ve felsefe kitapları Arapçaya kazandırıldı; Müslüman bilginler bunları geliştirip insanlığın bilim mirasını zenginleştirdi.

Birlikte inşa: Mescid-i Nebevî'yi **ensar** (Medineli Müslümanlar) ile **muhacir** (Mekke'den göç eden Müslümanlar), Hz. Muhammed'le birlikte inşa etti. Bu ortak çalışma birlik ve kaynaşmayı güçlendirdi. Mescit; ibadet, eğitim ve sağlık hizmeti için kullanıldı.

Öğrenme çıktısı: İslam medeniyetinin insanlığın ortak mirasına katkılarını belirleyebilme

Hukuk, Devlet, Kültür

Medine Vesikası

Hicretten sonra Medine'deki Müslümanlar ile Müslüman olmayanların hak ve görevlerini belirlemek için hazırlandı. Amacı çatışmaları önlemekti. Onu yazılı ilk anayasa örneklerinden biri olarak gösteren düşünürler de vardır.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

Medine Vesikası, **farklı din ve toplulukların hukuk içinde birlikte yaşayabileceğini** gösterir.

Dönem	Gelişme	Ortak mirasa katkısı
Hz. Ebu Bekir	Kur'an iki kapak arasında toplandı.	Kitaplaşma, koruma
Hz. Ömer	Hicri takvim (622 başlangıç), divan, beytülmal (hazine); Küfe, Basra, Fustat kuruldu; kadı atandı.	Devlet kurumları, adalet, şehircilik
Hz. Osman	Kur'an çoğaltıldı. Hz. Osman'a nispet edilen bir nüsha bugün Topkapı Sarayı'ndadır.	Bilginin aktarımı
Emevîler	Abdülmelik döneminde İslam parası basıldı, Arapça resmî dil oldu; antik eserler Arapçaya çevrildi.	Ekonomik ve kültürel birlik, çeviri
Abbâsîler	Kâdı'l-kudât (başkadı) makamı kuruldu.	Adalet teşkilatı

Şehircilik

İslam şehirlerinin çekirdeğinde **cami** ve yönetim binası (dâru'l-imâre) bulunur. Etrafında divan, beytülmal, hamam, hapishane, mezarlık yer alır. Cami şehrin merkezini belirlerdi.

Dinî ilimler

Hz. Muhammed'in vefatından sonra çıkan sorunlara çözüm aranması kıraat, tefsir, hadis, fıkıh ve kelâm ilimlerini doğurdu. Medine ve Şam ilim merkezi oldu.

BUNU UNUTMA

Kadı görevinin bugünkü karşılığı **hâkimliktir**. Başkadının görevi de bugün adalet teşkilatının başındaki yetkililere benzetilebilir.

Tıp ve sağlık

Hz. Muhammed tedavi olmayı tavsiye etmiş, hastalandığında hekime görünmüştür. Tedaviyle ilgili sözlerine **Tıbb-ı Nebevî** denir. Hendek Savaşı'nda yaralılar için Mescid-i Nebevî'nin bahçesine çadır kurulmuştur.

Kitap sanatları: Hüsnühat, tezhip ve cilt sanatı gelişti. Arap yazısı Emevîler döneminde Şam'da ilerledi. Abbâsîlerde bayramlar fener alayları ve kandillerle kutlanırdı.

Notlarım

Bilim ve Mimari

Beytülhikme'de bilginler (temsilî)

Beytülhikme

Abbâsîlerin Bağdat'taki bilim merkeziydi. Hint, Helen ve Yunan eserleri çevrildi, geliştirildi. Farklı din ve kökenden bilginler matematik, felsefe, tıp, geometri, şiir üzerine çalıştı. Müslümanlar yalnızca çevirmekle kalmadı, yeni eserler yazdı. İbn-i Sina'nın **el-Kânûn fi't-Tıb** adlı eseri Batı'da uzun süre ders kitabı olarak okutuldu.

Bilgi Avrupa'ya nasıl geçti?

Antik eserler Arapçaya çevrildi → Müslüman bilginler geliştirdi → Endülüs'teki kütüphane ve çevirilerle Avrupa'ya geçti. Kâğıdı Müslümanlardan öğrenen Batı, bilgiyi daha hızlı yaydı. Arapça bazı kelimeler İspanyolcaya geçti.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

İslam bilim dünyası antik bilgiyi **korudu, geliştirdi ve aktardı**. Bilim bir milletin değil, insanlığın ortak birikimidir.

Dönemin mimari eserleri

Kurtuba Ulucamii (temsilî)

Eser	Dönem	Özellik
Mescid-i Nebevî	Hz. Muhammed	Birlikte inşa edildi; ibadet, eğitim ve sağlık için kullanıldı.
Emeviyye Camii	Emevî	Şam'da önemli bir ilim merkezi.
Kurtuba Ulucamii	Endülüs	Dünya camileri içinde özel yerdedir. 1984'te UNESCO listesine girdi.
Samerra Ulu Camii	Abbâsî	Sarmal minaresiyle ünlüdür, Bağdat'a yaklaşık 100 km uzaktadır.

DİKKAT!

Kültürel miras toplumların hafızasıdır. Her millet dünya kültürünü zenginleştirir, bu nedenle hepimizin korumamız gereken ortak mirastır.

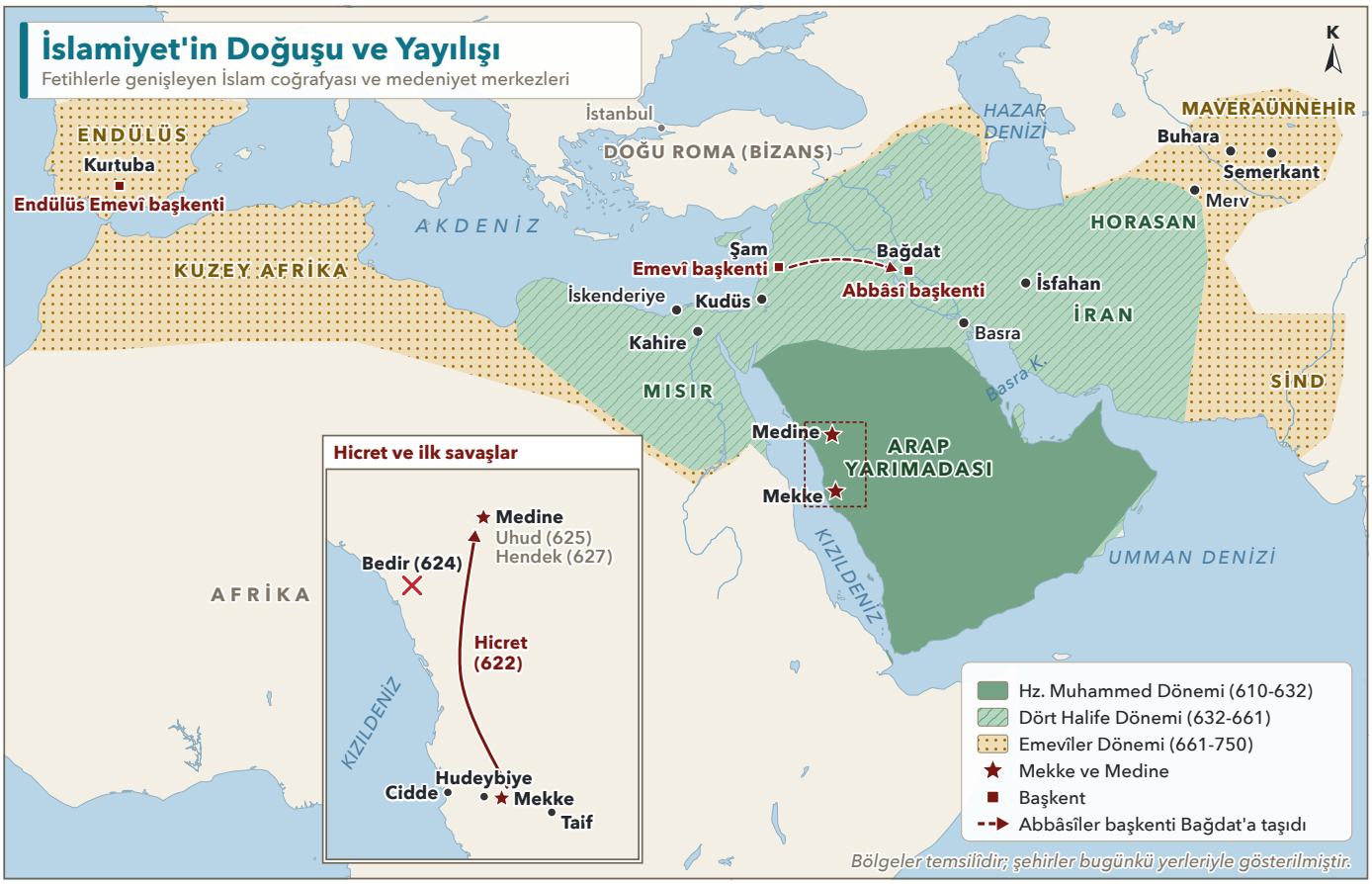
Mirasın korunmasına örnek

Anadolu'nun ilk camisi kabul edilen Habib-i Neccar Camii, 6 Şubat depremlerinde yıkıldı. Vakıflar Genel Müdürlüğü kontrolünde aslına uygun olarak yeniden yapıldı, 27 Aralık 2025'te ibadete açıldı. Kendimiz de eserlere zarar vermemeli, korunmasına destek olmalıyız.

Eğitim ve bilim	Hukuk	Kültür, sanat, mimari
Suffe, küttâb, Beytülhikme, çeviri, İbn-i Sina	Medine Vesikası, Veda Hutbesi, kadılık, başkadılık	Hat, tezhip, cilt, cami, şehircilik, Kurtuba ve Samerra

Öğrenme çıktısı: İslam medeniyetinin insanlığın ortak mirasına katkılarını belirleyebilme

Haritada İslam'ın Yayılışı

Haritayı okuyalım

- Hz. Muhammed döneminde İslam **Arap Yarımadası'na** yayıldı. Dört Halife döneminde Mısır, Suriye, Irak, İran ve Horasan fethedildi.
- Emevîler döneminde sınırlar batıda Kuzey Afrika ve **Endülüs'e** (İspanya), doğuda Maveraünnehir ve Sind'e ulaştı.
- Başkent Emevîlerde **Şam**, Abbâsîlerde **Bağdat'tır**. Endülüs Emevîlerinin merkezi **Kurtuba'dır**.

A+ SINAVDA ÇIKABİLİR

İslam'ın Asya, Afrika ve Avrupa'ya yayılması bilgi alışverişini kolaylaştırdı. Bilgi, **Endülüs** üzerinden Avrupa'ya geçti.

Hz. Muhammed dönemi kronolojisi

571	610	622	624	625
Mekke'de doğdu.	Hira Mağarası'nda ilk vahiy geldi.	Hicret: Mekke'den Medine'ye göç.	Bedir Savaşı	Uhud Savaşı
627	**628**	**630**	**632**	**632**
Hendek Savaşı	Hudeybiye Antlaşması imzalandı.	Mekke fethedildi, Kâbe putlardan temizlendi.	Veda Hutbesi; aynı yıl Medine'de vefat etti.	Hz. Ebu Bekir ilk halife seçildi.

Fetihlerle yayılma: Dört Halife döneminde Irak, İran, Horasan, Azerbaycan, Suriye, Filistin (Kudüs), Mısır ve Kıbrıs; Emevîler döneminde İspanya (Endülüs) ve Kuzey Afrika alındı. İspanya'daki İslam hâkimiyeti **781 yıl** sürdü. Bağdat'ın kuzeyindeki **Samerra** şehri (yaklaşık 100 km), Abbâsî Halifesi Mu'tasım tarafından kuruldu.

Kendimi Deniyorum

A. Doğru mu, yanlış mı?

Cümle doğruysa "D", yanlışsa "Y" yazınız.

☐ 1. Hicret 622 yılında gerçekleşmiştir.
☐ 2. Emevîler mevali ayrımını kaldırmıştır.
☐ 3. Beytülhikme Bağdat'taki bilim merkezidir.
☐ 4. Hicri takvim Hz. Ömer döneminde kabul edilmiştir.
☐ 5. Kurtuba Ulucamii İran'dadır.

B. Eşleştirelim

Kavramın harfini ilgili açıklamanın başındaki kutuya yazınız.

A) Suffe	☐	Bağdat'ı yıkıp kitapları yakanlar
B) Medine Vesikası	☐	Mescid-i Nebevî'nin eğitim yeri
C) İbn-i Sina	☐	Bazılarınca ilk yazılı anayasa sayılan belge
D) Moğollar	☐	Devlet hazinesi
E) Beytülmal	☐	Batı'da okutulan tıp kitabının yazarı

C. Boşlukları dolduralım

Kelimeler: **Bağdat** **küttâb** **Şam** **Endülüs**

1. Emevî Devleti'nin merkezi ..... şehridir.
2. Abbâsîlerin başkenti ..... şehridir.
3. İspanya'da kurulan ve Avrupa'yı etkileyen devlet ..... Emevîleridir.
4. Çocuklara okuma yazma öğretilen kurum ..... kurumudur.

D. Düşünelim, yorumlayalım

1. Bedir Savaşı'nda esir alınan Mekkeliler arasında okuma yazma bilenler, on Müslümana öğretme karşılığında serbest bırakılmıştır.

a) Bu uygulamadan İslam'ın eğitime bakışıyla ilgili ne çıkarabilirsiniz?
b) Bu anlayışın sonraki yüzyıllarda bilimsel gelişmelere etkisini bir örnekle yazınız.

2. Bir bilim insanı, antik Yunan eserlerinin Bağdat'ta Arapçaya çevrildiğini, sonra Endülüs üzerinden Avrupa'ya ulaştığını anlatmaktadır.

a) Bu süreç "insanlığın ortak mirası" kavramıyla nasıl ilişkilidir?
b) Moğolların kitapları yok etmesi bu mirası nasıl etkilemiş olabilir? Yorumlayınız.

Bu konunun şarkısını Onur Akmeşe YouTube kanalından dinlemeyi unutmayın!